

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ ปัญหาต่างๆ มีความสลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงรวดเร็วยิ่งขึ้น การแก้ปัญหาจำเป็นต้องมีความรอบคอบ โดยคำนึงถึงผลกระทบอย่างรอบด้าน ต้องมีความรอบรู้ และต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย จะต้องสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกคนยอมรับซึ่งกันและกัน การรวมตัวของประชาชนที่หลากหลายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด องค์กรความรู้ และต่อเชื่อม ประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เป็นการเสริมพลังซึ่งกันและกัน สร้างโอกาสให้ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องสร้างการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนฐานราก ให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิ หน้าที่ และบทบาทในการจัดการทรัพยากรสาธารณะมากขึ้น ทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง เกิดการประสานงานงบประมาณระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งในแนวราบกับท้องถิ่น/หน่วยงานอื่นๆ และในแนวดิ่งกับส่วนกลาง (การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน, 2553)

การพัฒนาที่แท้จริงจะต้องเริ่มต้นที่ประชาชน ประชาชนคือพลังสำคัญที่สุดของความเจริญรุ่งเรืองทั้งปวง สังคมที่สร้างอำนาจ รวมศูนย์ทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นปัจจัยที่ทำให้ปัจเจกบุคคลไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ ความต้องการพื้นฐานหลายด้านไม่อาจได้รับการตอบสนอง การกระจายอำนาจย่อมถือเอาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างแท้จริง เพราะการพัฒนาเป็นเรื่องของการตัดสินใจว่า จะทำอะไร ที่ไหน เพื่อใคร ใครเป็นผู้กำหนดและจะจัดสรรทรัพยากรกันอย่างไรตราบดีที่คนยากจนยังไม่มีส่วนร่วม ไม่มีอำนาจต่อรอง และไม่มีอำนาจตอบโต้กลุ่มอิทธิพลที่ครอบงำระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเฉพาะรูปแบบแล้ว ตราบนั้นความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตคนยากจนจะไม่มีวันได้รับการแก้ไขเลย ฉะนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างสังคมให้มีการกระจายอำนาจ เพื่อให้ปัจเจกชนมีความคิดอิสระมากขึ้น ในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตนเองและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ภายนอกที่เรียกว่า กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เมื่อปรับทิศทางได้ถูกต้องแล้ว จึงค่อยเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพให้มีศักยภาพ (Potential) แข่งขันกับประชาคมโลกต่อไป (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538, หน้า 2-3)

หลังจากที่ได้มีการทบทวนนโยบายและแผนพัฒนาประเทศในอดีต โดยองค์การภาครัฐและเอกชน พบว่า ผลของการพัฒนาได้ติดอยู่กับกลุ่มคนเพียงเล็กน้อย มิได้กระจายออกสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างทั่วถึงและแท้จริง เนื่องจากการกำหนดสูตรสำเร็จของการพัฒนาโดยผ่านกลไกต่างๆ ของรัฐที่อยู่ในลักษณะผู้พัฒนาและผู้รับการพัฒนาไปโดยตลอด มิได้คำนึงว่าจะตรงกับปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงของประชาชนหรือไม่เพียงใด ซึ่งผลจากการทบทวนปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดข้อสรุปในการพัฒนาว่า ประชาชนต้องเป็นผู้พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมืองหรือชนบท เพราะประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้รู้ปัญหาของชุมชนตนเองได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในแผนพัฒนาฉบับต่อๆ มา คือตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จึงเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนแนวใหม่ และจะช่วยให้การพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน การดำเนินการพัฒนาควรให้ประชาชนมีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม ทำให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเองนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด (บัญชา แก้วส่อง, 2531, หน้า 1)

ผลจากการทบทวนและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยทั้งหมดนี้ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ส่วนหนึ่งจะเป็นที่เกิดจากการขาดการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพ ไม่มีจิตสำนึกที่ดีต่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด โปร่งใส และเป็นธรรม โดยไม่มีการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ ประกอบกับในอนาคตประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนา “คน” จึงทำให้เกิดปัญหานานัปการต่อสังคมไทยอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากสังคมไทยยังไม่มีการพัฒนาที่ถูกต้องให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาจิตใจกับการพัฒนาทางวัตถุ และไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์ สังคมไทยก็จะตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นนี้ สังคมไทยจึงต้องปรับกระบวนการพัฒนาไปในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานคุณภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวคนและสังคม โดยใช้หลัก “มีเหตุผล” และ “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ และมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอและพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและ

ภายในประเทศที่เกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ (แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม เสริมสร้าง ความสมานฉันท์ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข, 2551)

รัฐบาลมีนโยบาย ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม กรมการศาสนา เพื่อความ สอดคล้องจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และเครือข่ายในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่มีเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ลงสู่พื้นที่ ชุมชนโดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่มีประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ยึดถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต และมีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่ เป็นประจำ โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรีได้นำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม ของ กรมศาสนา มาใช้ในการดำเนินงานในพื้นที่โดยได้ถ่ายทอดไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม แผนการพัฒนาของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรีประจำปี 2556 (สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี, 2556, หน้า 12)โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีเป้าหมายร่วมกันในการ ขับเคลื่อนงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ลงสู่พื้นที่ชุมชนโดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันการปฏิบัติศาสนพิธีต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนเกิดความ หลากหลายตามความเชื่อของผู้นำที่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนพิธีกรรมจึงขาดความศักดิ์สิทธิ์และความ เลื่อมใสศรัทธาเกิดข้อถกเถียงว่าอย่างไรถูกผิดสมควรหรือไม่สมควรกรมการศาสนากระทรวง วัฒนธรรมในฐานะมีบทบาทและหน้าที่ในการรับสนองงานพระราชพิธีพระราชกุศลรัฐพิธีและ ศาสนพิธีเห็นความสำคัญของการปฏิบัติศาสนพิธีดังกล่าวจึงได้จัดทำโครงการอุดหนุนส่งเสริม การเรียนรู้งานศาสนพิธีเพื่อเป็นการเผยแพร่และวางแนวทางในการปฏิบัติงานศาสนพิธีให้เป็นไป ในรูปแบบเดียวกันทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการบำเพ็ญบุญต่างๆ และสืบทอดศาสนพิธีที่ ถูกต้องให้อยู่คู่สังคมไทย

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำ แผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์และจะได้ ทราบถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของผู้นำชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรีจำแนกตามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้นำชุมชนที่มีปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรีศึกษารูปแบบ 4 ลักษณะได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ผู้นำชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย นายก อบจ. นายก เทศบาล นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3,241 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างคือผู้นำชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย นายก อบจ. นายก เทศบาล นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 357 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

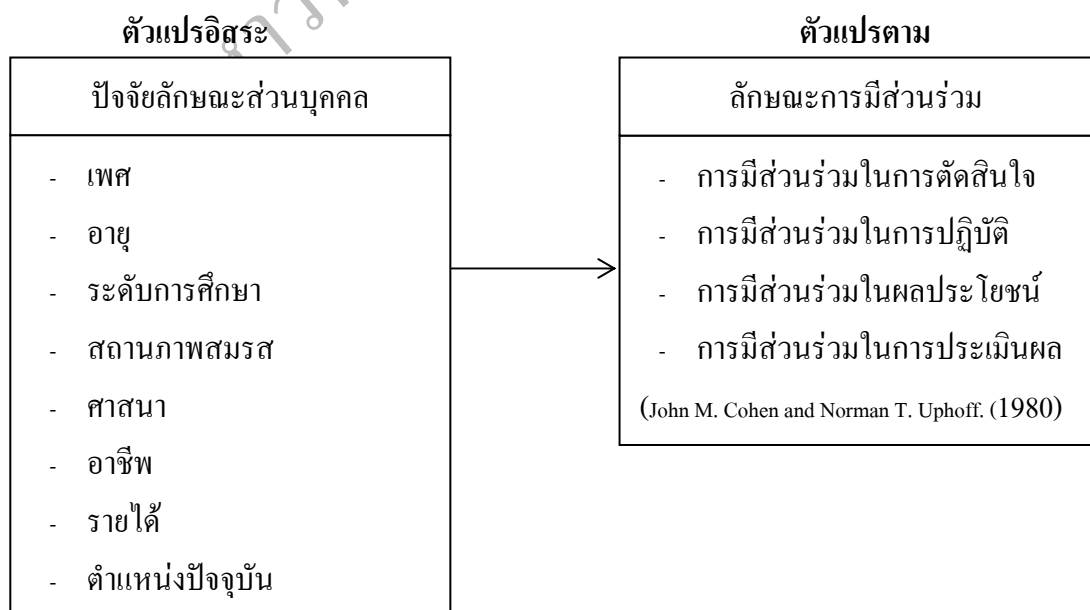
การศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผล ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรม ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ศึกษาจึงสนใจคัดเลือกตัวแปรหารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ซึ่งแสดงในภาพที่ 1.1 ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วยปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ศาสนา อาชีพ รายได้ และตำแหน่งปัจจุบัน

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะตามทฤษฎีของ John M. Cohen and Norman T. Uphoff คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกันในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินงานตั้งแต่การประชุม แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การร่วมรับผลประโยชน์ตลอดจนการติดตามประเมินผล ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาและพัฒนากการทำงานไปด้วย

2. ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีบทบาทเหนือบุคคลอื่นในชุมชน มีอิทธิพลต่อคนในชุมชน หรือได้รับเลือกจากบุคคลอื่นให้เป็นผู้นำ หรือดำรงตำแหน่งผู้นำ ซึ่งสามารถนำพาให้ชุมชนดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีความสามารถในการประสานความร่วมมือ ชี้นำจิตใจให้สมาชิกในท้องถิ่นปฏิบัติตามความต้องการหรือดำเนินงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3. แผนพัฒนาพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทางในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

4. การพัฒนาพระพุทธศาสนา หมายถึง ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพปรับปรุงให้ต่างจากเดิม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี

2. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรีตามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล

3. จากผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาพระพุทธศาสนาต่อไป